

שאל אפטרופוס של אגריפס המלך את רבי אליעזר, הסובר חייב אדם לאכול בסוכה בכל יום שתי סעודות.⁽¹⁾

כגון אני, שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום — מהו שאוכל סעודה אחת בסוכה, ואפטר בכך?

אמר לו רבי אליעזר: והרי בכל יום ויום אתה ממשיך כמה פרפראות [מיני מעדנים הפותחים את בני מעיים להיות לבו משוך אחר הפת ויאכלן] לכבוד עצמך, ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך?!

ועוד שאלו אותו אפטרופוס לרבי אליעזר:

כגון אני, שיש לי שתי נשים, אחת בטבריה ואחת בציפורי, ומתוך כך יש לי שתי סוכות אחת בטבריה ואחת בציפורי, מהו שאצא מסוכה לסוכה לאכול ולישן היום בזו ולמחר בזו, ואפטר?

אמר לו רבי אליעזר: לא תפטר בכך. כיון שאני אומר: כל היוצא מסוכה לסוכה, הרי זה ביטל מצותה של ראשונה, אפילו ימים שכבר עברו עליו איבדן למפרע ואינן מצוה, כי לדעת רבי אליעזר צריך לישב כל שבעת הימים בסוכה אחת [ולקמן יליף לה].

תניא: רבי אליעזר אומר:

כז-ב אין יוצאין מסוכה לסוכה לאכול בזו ולישן בזו, או היום בזו ולמחר בזו, ואין עושין סוכה בחולו של מועד, מי שלא ישב בסוכה

ביום טוב הראשון.

וחכמים אומרים: יוצאים מסוכה לסוכה, ועושין סוכה בחולו של מועד.

ושוין רבי אליעזר וחכמים, שאם נפלה סוכתו, שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד ויושב בה.⁽¹⁾

ומפרשינן: מאי טעמא דרבי אליעזר?

כי אמר קרא: "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים", ודרשינן: עשה סוכה הראויה לשבעה. ולכן אין עושין סוכה בחולו של מועד, ואף אין יוצאין מסוכה לסוכה, שאם כן אינה "סוכה לשבעה".

ורבנן, כיצד מפרשים הם את הפסוק?!

הכי קאמר רחמנא: עשה סוכה — בהג! שכל שבעת הימים ראויים הם לעשיית סוכה.

שנינו בברייתא: ושוין, שאם נפלה — שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד.

ותמהינן: הרי פשיטא הוא שחוזר ובונה בחולו של מועד סוכה שכבר היתה לו?!

ומפרשינן: חידוש הוא. כי מהו דתימא: האי סוכה שהקים, סוכה אחריתי היא מזו שנפלה, ו"פנים חדשות" באו לכאן, ונמצאת שהסוכה החדשה אינה עשויה לשבעה.

לפיכך קא משמע לן שחוזר ובונה אותה.⁽²⁾

ריטב"א]. וראה הערה לקמן בשם הרש"ש שמבין בדברי רש"י אחרת.

2. פירש רש"י: הואיל וישב בה ביום טוב, וסוכה זו להשלים היא, "סוכת שבעה" קרינן

11. ביאר הריטב"א, ששאלה זו היתה קודם חזרתו של רבי אליעזר מדבריו, כמבואר לעיל.

1. בתוספות ובריטב"א מבואר, שבונה את הסוכה באותן העצים [או רובה מאותן עצים,

בלולבו של חבירו", אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו.

וטעמם, כיון דכתיב "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", מלמד הכתוב שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ומשמע, סוכה אחת לכל ישראל, שישבו בה בזה אחר זה, ואי אפשר שתהא הסוכה שייכת לכולן, שהרי אי אתה מוצא בה "שוה פרוטה" לכל אחד ואחד, ועל כרחק על ידי שאלה [רש"י].⁽⁴⁾

ורבנן, המכשירים סוכה שאולה, האי "לך" — שדורש ממנו רבי אליעזר לפסול שאולה — מאי דרשי ביה?!

תניא: רבי אליעזר אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו, משום דכתיב "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים", ודרשינן: "לכם" משלכם, שלא יהא הלולב שאול.

כך אין אדם יוצא ידי חובתו כל שבעת הימים בסוכתו של חבירו. כיון דכתיב "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים", ודרשינן: "לך" — שתהא הסוכה עשויה משלך, ולא תהיה סוכה שאולה.⁽³⁾

וחכמים אומרים: אף על פי שאמרו "אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון

ושימא הוה מרבי רבי אליעזר מדכתיב "תשבו כעין תדורו", שיכולים לישב יחד בסוכה אחת.

4. א. כתבו התוספות, שבחנם דחק רש"י, כי אם דרשינן "לך" הרי שאף סוכת השותפין נתמעטה, וכשיטתם שנתבארה בהערה לעיל.

וכתב הר"ן על זה: ואפשר, שהוצרך רש"י לומר כן, כי היכי דלא נוקי ריבויא ד"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" לרבות של שותפות, ומיעוטא ד"לך" למעוטי שותפות. כלומר: מודה רש"י שלפי רבי אליעזר אפילו סוכת השותפין אינה כשירה.

ב. בעיקר דברי רש"י, שאם אין שוה פרוטה לכל אחד כיון דבעינן "לך" אין יוצא בסוכה זו, תמה במנחת חינוך מצוה שכה, דאם כן בהרבה מצוות דבעינן שיהא שלו כגון מצה ולולב, צריך שיהיו שוה פרוטה, דאם אינו שוה פרוטה לא מיקרי "לכם". ואם כן האיך אנו יוצאים בערבה שהיא מצויה מאד, ובד או שני בדין ערבה אין בהם שוה פרוטה. וגם בעיקר סברת רש"י תמה שם המנחת חינוך, ראה שם.

ביה, שתשלומין לראשונה היא.

וכתב הרש"ש, שמדברי רש"י משמע, כי אפילו כשאינו בונה את הסוכה מאותן עצים עצמם שהיתה הסוכה הראשונה, אפילו הכי יושב בה; ודלא כהתוספות והריטב"א הסוכרים כי דוקא אם בונה את הסוכה מאותן העצים. והם גרסו כן בגמרא.

3. נחלקו הראשונים בסוכת השותפין אם יוצא בה ידי חובתו לדעת רבי אליעזר:

דעת רש"י: דוקא בסוכה שאולה אינו יוצא, אבל בסוכת השותפין יוצא [כן היא פשוט שיטת רש"י בד"ה כל האזרח, וראה בהערה שם]. וכן דעת הריטב"א, וראה שם שביאר בארוכה חילוק בין לולב שאין יוצא בשל שותפין, לסוכה שיוצא אפילו בשל שותפין. דעת תוספות: אף בסוכת השותפין אינו יוצא.

והקשו התוספות: אם כן, לרבי אליעזר אין שנים יוצאין בסוכה אחת לעולם, ויהא צריך לכל בני הבית סוכה לכל אחד ואחד?!

ומפרשינן: לרבנן מיבעי ליה "לך" כדי למעוטי סוכה גזולה.⁽⁵⁾ אבל סוכה שאולה כשרה, כיון דכתיב "כל האזרח".

ורבי אליעזר הפוסל סוכה שאולה, האי "כל האזרח" — שדורשים ממנו רבנן להכשיר סוכה שאולה — מאי עביד ליה [[מה הוא דורש בו]?

ומפרשינן: רבי אליעזר לשיטתו הסובר: אין עושין סוכה בחולו של מועד —

ומיבעי ליה "כל" [האזרח], להתיר עשיית סוכה בחולו של מועד לגר שנתגייר בינתיים [בחולו של מועד], ולקטן שנתגדל [הביא שתי שערות] בינתיים, הואיל ולא היו מחוייבין בסוכה בתחילת החג.

ואילו רבנן, הדורשים מ"כל האזרח" להתיר סוכה שאולה, ולא לגר שנתגייר ולקטן שנתגדל, טעמם הוא: כיון שאמרו "עושין סוכה בחולו של מועד", שוב לא אצטריך

קרא לגר שנתגייר ולקטן שנתגדל בחולו של מועד.

תנו רבנן: מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר רבו בלוד, ברגל.

אמר לו רבי אליעזר: אלעאי! אינך משובתי הרגל! שהרי אינך עומד ברגל אצל אשתך.

שהיה רבי אליעזר אומר: משבח אני את העצלנין [כלומר: אפילו את אלו שעושין כן מחמת עצלות] שאינן יוצאין מבתיהן ברגל. דכתיב: ושמחת אתה וביתך,⁽⁶⁾ ו"ביתך" זו אשתך.

ותמהינן: איני, והאמר רבי יצחק: מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל,⁽⁷⁾ שנאמר — שאל בעל האשה השונמית את אשתו, כשאמרה: אלכה וארוצה עד איש האלהים [אלישע] ואשובה — "מדוע את הולכת אליו היום, לא חרש ולא שבת"⁽⁸⁾?! , מכלל דבחדש ושבת מיחייב איניש לאקבולי

חייב; וראה מגן אברהם סימן תקנד יב.
8. הגמרא צריכה ביאור, שהרי פתח ברגל וסיים בחדש ושבת!?!
והריטב"א [כאן, ובראש השנה] כתב: כשהוא בתוך התחום צריך ללכת אפילו בחודש ושבת, ומכאן אנו לומדים שברגל צריך לילך אפילו חוץ לתחום; ולא הוצרך רבי יצחק להזהיר אלא למי שרבו במקום רחוק שלא יתעצל לראותו.
ובערוך לגר כתב על דברי הריטב"א: צריך ביאור מנא ליה לרבי יצחק חילוק זה?! וראה מה שכתב בזה.
והמהרש"א כתב: נקט "ברגל" אף שאינו מפורש בקרא, דלא גרע רגל מחדש.

5. כתב הר"ן: הך סוכה גזולה דקא פסלינן הכא, לאו בשהוציא חבריו מסוכתו, דכיון דקיימא לן קרקע אינה נגזלת הויא לה סוכה שאולה וכדאיתא בריש פרק לולב הגזול. ולית בה משום מצוה הבאה בעבירה, כיון דלא קניא כלל, וברשותה דמרא איתא; אלא בשגזל עצים וסיכך בהן עסקינן; וראה עוד שם.

6. פסוק זה במעשר שני נאמר, אלא שאנו לומדים מכאן על הפסוק "ושמחת אתה ובנך וביתך" האמור ברגל, שצריך לשמח את ביתו זו אשתו, תוספות פסחים קט א.

7. כתב הריטב"א: רבי יצחק מירי ברבו שאינו בעירו, כי ברבו שהוא בעירו, בכל יום ויום הוא

אפי רביה.

הרי למדנו שמותר לעזוב את אשתו
ברגל? (9)

ומשנינן: לא קשיא.

הא דאמר רבי יצחק שיעזוב ביתו וילך אצל
רבו, היינו דאזיל ואתי ביומיה [הולך ושב
באותו היום] ושמח שמחת הרגל עם אשתו
[וכגון שהיה רבו בתוך התחום, (10) או
שעשה עירובי תחומין. רש"י].

הא דאמר רבי אליעזר שלא יעזוב איש את
ביתו ברגל, היינו דאזיל ולא אתי ביומיה
[הולך, ואינו שב באותו היום].

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ששבת
בשבת בגליל העליון בסוכתו של (11) יוחנן

ברבי אלעאי בקיסרי. ואמרי לה [יש אומרים
שהיה המעשה] בקיסריון, והגיעה חמה
לסוכת.

אמר לו, שאל יוחנן ברבי אלעאי לרבי
אליעזר: מהו שאפרוש עליה סדין לצל, כדי
שלא תשזף אותך השמש? ושאלתי היא:
האם אסור — משום מלאכת "בונה" —
להוסיף אף על אהל עראי? (12)

ולא רצה רבי אליעזר לענות לו, מפני שלא
רצה לומר דבר שלא שמע מפי רבו, ולפיכך
השיאו לדבר אחר. (13)

אמר לו רבי אליעזר: אין לך כל שבט ושבת
מישראל שלא העמיד ממנו שופט מושיע את
ישראל [הם מנהיגי ישראל שהיו מימות
יהושע ועד שמואל שמשח את שאול
למלך]. (14)

9. בערוך לנר הביא מדברי הנודע ביהודה,
שכתב טעם למה השמיטו הטור והשולחן ערוך
דינו של רבי יצחק שחייב אדם להקביל פני רבו
ברגל, היות שאין חיוב זה נוהג אלא בזמן הבית,
שהיו עולין לרגל ומקבלין גם פני שכינה, ראה
שם ובמה שכתב בערוך לנר על דבריו.

10. מלשון רש"י שכתב דרבי יצחק מיירי שהיה
בתוך התחום, משמע דלא כהריטב"א בהערה
לעיל, שעיקר חידושו של רבי יצחק הוא, שברגל
חייב להקביל פני רבו אפילו חוץ לתחום.

ואכן בריטב"א פירש מה שאמרו דרבי יצחק
מיירי בדאזיל ואתי ביומיה, דהיינו בחולו של
מועד שיכול לצאת חוץ לתחום, דאילו ביום טוב
אינו יכול לצאת חוץ לתחום.

ובערוך לנר דקדק מדברי רש"י שלא פירשו
בחול המועד, דסבירא ליה שחייב להקביל פני
רבו ביום טוב.

11. בגירסת הריטב"א איתא: "רבי" יוחנן, וראה
הערה בהמשך.

12. עיקר הספק בזה הוא, אם תוספת עראית על
אהל אסורה, ולא דוקא תוספת על אהל עראי.

13. המהרש"א כתב שהוא דחוק לפרש כפירוש
רש"י; וְלִכְּן פִּירֵשׁ, שדברי רבי אליעזר הם מענין
מה שאמר שלא אמר דבר שלא שמע מרבו,
כלומר: אותי אל תשאל, אבל אין לך כל שבט
שלא העמיד שופט, וממה יש לך לשאול, וכמו
שנאמר: ובאת אל השופט אשר יהיה בימים
ההם. ואמרינן: יפתח בדורו כשמואל בדורו.

14. ברש"י פירט את השופטים שהיו מכל שבט
ושבט: יהושע מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון
ממנשה, שהם מבני רחל; שמשון מדין, ברק
מקדש מנפתלי, מבני בלהה; אבצן זה בועז
מיהודה, עלי מלוי, תולע מיששכר, אלון

לצאת מסוכתו לסוכה של אחר? ! והאמר רבי אליעזר: אין יוצאין מסוכה לסוכה.

ומשנינן: לא היה מעשה זה בחג הסוכות, אלא רגל אחר הואי [חג אחר היה], והיו יושבים בסוכה משום אויר.

ואכתי תמהינן: והאמר רבי אליעזר: משבח אני את העצלנון שאין יוצאין מבתיהן ברגל, ואיך יצא מביתו שהיה בלוד? ! (15)

ומשנינן: מעשה זה לא היה בחג אלא שבת הואי [בשבת היה המעשה], כלומר: שבת שלא בתוך הרגל היתה.

ותמהינן: ותיפשיט ליה לבעייתו של יוחנן מדידיה, מדברי רבי אליעזר עצמו? ! (16)

דתנן: פקק החלון [נסר העשוי כמדת חלון לסגור בו את החלון, ואין לו ידות וציר שיהא סובב עליו, מאירי]:

רבי אליעזר אומר: בזמן שקשור הפקק בחבל לחלון ותלוי שאינו מגיע עד הארץ פוקקין בו, שהרי כיון שמתקוקן ועומד לכך אין זה בונה ולא מוסיף על הבנין. ואם לאו — אין פוקקין בו, משום שמוסיף הוא על סתימת האהל. (17)

וכשהגיע המה לחצי הסוכה, שהתפשטה החמה והגיעה עד מחצית הסוכה והתקרבה אליהם, חזר ואמר ושאל לו יוחנן לרבי אליעזר: מהו שאפרוש עליה סדין?

ושוב השיאו רבי אליעזר לדבר אחר, ואמר לו: אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים.

ואף שבט יהודה ובנימין שלא העמידו נביאים, הרי העמידו מלכים משבטיהם [דוד מיהודה ושאל מבנימין] על פי נביאים [שמואל הנביא].

וכשהגיעה חמה עד למרגלותיו של רבי אליעזר, נטל יוחנן סדין ופירש עליה בלא שקיבל את הסכמתו של רבי אליעזר.

הפשיל רבי אליעזר טליתו לאחוריו ויצא מן הסוכה, כדי שלא יאמרו התיר רבי אליעזר את הדבר.

ומפרשת הברייתא: לא מפני שהפליגו בדברים! כלומר: אל תאמר שלכן לא ענהו רבי אליעזר מפני שרצה להפליגו ולדחותו שלא ללמדו תורה. אלא מפני שלא אמר רבי אליעזר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם.

ותמהינן על רבי אליעזר: היכי עביר הכי

15. צריך ביאור, ומנין שלא באה אשתו עמו? !

16. מדברי הריטב"א בתירוץ הגמרא, משמע שעל יוחנן היתה הקושיא, כיצד לא ידע זאת בעצמו מדבריו המפורשים של רבי אליעזר. ולפי זה אדם גדול היה, ואכן בגירסת הריטב"א איתא: רבי יוחנן.

17. לשון רש"י בעירובין מד א: דדמי לבונה שמוסיף על סתימת הבית, ואף על פי שארעי

הזבולוני מזבולון. ומוסיף רש"י לומר: אלו מפורשים, אבל עלתניאל ופתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש.

וכתב המהרש"א על דברי רש"י: מה שמסופק על יפתח — לא ידעתי [למה]. שהרי היה בן גלעדי וגלעד ממנשה היה; גם מה שמסתפק ביאיר לא מצינו בו שהיה שופט, ובן מנשה היה.

וחכמים אומרים: בין כך ובין כך פוקקין בו.

הרי שלדעת רבי אליעזר אין מוסיפין אפילו על אהל עראי בשבת, שהרי תוספת זו אינה אלא עראית; והוא הדין שאסור לפרוש סדין על הסוכה!

כח-א ודחינן: התם הוא — גבי פקק החלון משום

כך אין פוקקין בו — דמבטל ליה לפקק גבי החלון וחשוב הפקק כחלק מהכותל עצמו, ולפיכך חשוב מוסיף על האהל. (1)

אבל הכא — בסדין שפורשו על גבי סוכה, ודאי דלא מבטל את הסדין לגבי הסוכה וסופו ליטלו משם, ולפיכך לא פשיטא ליה לרבי יוחנן שיהא אסור.

תנו רבנן: מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון, ושאלוהו שם שלשים הלכות בהלכות סוכה.

על שתיים עשרה הלכות אמר להם רבי אליעזר: שמעתי מפי רבותי האיך הדין בהם; ואילו על שמונה עשר הלכות אמר להם רבי אליעזר: לא שמעתי מרבותי, ולא פשט להם.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: לא כך היה,

אלא חילוף הרברים; שעל שמונה עשר הלכות אמר להם רבי אליעזר: שמעתי! ואילו על שתיים עשרה הלכות אמר להם רבי אליעזר: לא שמעתי.

אמרו לו לרבי אליעזר: וכי אטו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה?!

אמר להם רבי אליעזר: הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, כלומר: צריך אני לענות על שאלתכם בסיפור מדותי, ומידות אלו לא שמעתי מפי רבותי שכך צריך לנהוג; וזו היא תשובתי: (2)

א. מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, אלא אני הוא שבאתי ראשון, ולא החסרתי דבר מהנאמר שם.

ב. ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ועל כן שמעתי כל מה שהיו אומרים בבית המדרש.

ג. ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, אלא אחרון הייתי יוצא מבית המדרש, ולא החסרתי מאומה מכל אשר דברו שם.

ד. ולא שחתי שיחת חולין [דברי הבאי ושחוק].

הוא שיחזור ויפתחנו; וכן בשבת קכה ב כתב רש"י: דמיחזי כמוסיף על הבנין.

1. לכאורה צריך לפרש, שמתחילה סברה הגמרא שפקק החלון אף כשאינו קשור ותלוי ועומד לכך, אין סתימתו אלא ארעית, ולכן הוכיחה הגמרא מזה שאין מוסיפין על אהל עראי בשבת; ודחיית הגמרא היא, שאינה סתימה ארעית אלא סתימה של קבע.

אלא שלפי זה צריך ביאור דברי רש"י

בעירובין הנזכרים לעיל בהערה, שפירש שאינו סותם בפקק לעולם אלא סתימת עראי, וכן נראה גם מדברי הגמרא שם?!

והריטב"א כתב: ופרקינן דהיא גופה מיבעיא, התם הוא דאסר רבי אליעזר משום דמבטל ליה, אבל הכא בסדין דלא מבטל ליה, לא, או דילמא לא שנא.

2. כתב המהרש"א לפי פירוש זה שהוא על פי פירושו של רש"י: אף שהנהגות אלו ראה אותן